МОНГОЛ УЛС БОЛОН ЕВРАЗИЙН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХОЛБОО, ТҮҮНИЙ ГИШҮҮН ОРНУУД ХООРОНД БАЙГУУЛАХ ХУДАЛДААНЫ ТҮР ХЭЛЭЛЦЭЭРИЙН ҮР НӨЛӨӨНИЙ ШИНЖИЛГЭЭ

1. Ашигласан загвар:

Монгол Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбоо (цаашид "ЕАЭЗХ" гэх), түүний гишүүн орнууд хооронд байгуулах худалдааны түр хэлэлцээрийн хүлээгдэж буй эдийн засгийн нөлөөллийн шинжилгээг Дэлхийн худалдааны шинжилгээний төсөл (Global trade analysis project, цаашид "GTAP" гэх)-ийн ерөнхий тэнцвэрийн стандарт загвар ашиглан хийв. GTAP загвар нь олон улсын худалдаа, үйлдвэрлэл, эдийн засгийн бодлого, түүний үр нөлөөг шинжлэхэд ашигладаг дэлхийн 141 улс, 19 бүс нутгийн холбогдох мэдээллийг агуулсан загвар юм. Уг загварыг Америкийн Нэгдсэн Улс, Европын холбоо, Австрали, Хятад, Япон зэрэг улс орнууд худалдааны бодлого, тарифын өөрчлөлт, бүс нутгийн худалдааны шинжилгээ, эрчим хүчний бодлого зэргийг шинжлэхэд ашиглаж байна.

2. Загварын өгөгдөл:

Энэхүү шинжилгээнд GTAP мэдээллийн сангийн хамгийн сүүлийн хувилбар болох 11C[1] дата баазыг ашиглан хийв. GTAP 11C дата бааз нь улс орнуудын харилцан хамаарлыг илэрхийлэх 2 талт худалдаа, тээвэр, тарифын хамгаалалт зэрэг дэлгэрэнгүй мэдээллийг агуулсан тоон мэдээллийн сан юм. Энэхүү мэдээллийн сан нь доорх өгөгдөлд тулгуурлан тухайн орны эдийн засгийн бүтэц, салбар хоорондын хамаарлыг харуулсан нөөц, ашиглалтын хүснэгтэд үндэслэн боловсруулдаг:

- 5 агенттай (өрх, Засгийн газар, үйлдвэрлэгчид, олон улсын худалдааны агентууд, банк);
- 4 үйлдвэрлэлийн хүчин зүйлс (капитал, хөдөлмөр, байгалийн баялаг, газар)
- 65 салбар;
- 65 багц бараа бүтээгдэхүүн;
- Олон төрлийн татварын элемент.

GTAP 11C мэдээллийн санд нийт 160 улс, бүс нутгийг хамруулсан байгаагаас тус шинжилгээг хийхэд 20 улс, бүс нутгаар нэгтгэсэн мэдээллийн баазыг байгууллаа. (Хавсралт 1)

3. Шинжилгээний хувилбарууд

Монгол Улсын болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хооронд байгуулах худалдааны түр хэлэлцээрийн эдийн засагт үзүүлэх нөлөөллийг GTAP стандарт ерөнхий тэнцвэрийн загвар болон GTAP мэдээллийн сангийн 11C хувилбарыг ашиглан дараах хоёр хувилбараар симуляци хийж үнэлэв. Үүнд:

Монгол Улс болон ЕАЭЗХ-ноос тус тус санал болгож буй 367 нэр төрлийн барааны импортын тарифын хувь хэмжээг харилцан тэглэх буюу хэсэгчилсэн чөлөөлөлт. Эдгээр бараа бүтээгдэхүүнийг GTAP мэдээллийн сангийн 11C хувилбарын харгалзах салбарт

---

[1] GTAP-ын хамгийн сүүлийн хувилбар болох 11C мэдээллийн бааз (2023 оны 4 дүгээр сард)

хувиргасны үр дүнд Монгол Улсын 21, ЕАЭЗХ-ны 31 салбарын бараа тус тус хамрагдаж байна.

Мөн эдгээр бараа бүтээгдэхүүнээс онцлон b_t (архи, шар айраг)-ны тарифыг харилцан 25 хувь, ЕАЭЗХ-ны mil (сүү, цагаан идээ) болон оар (хөдөө аж ахуйн гаралтай)-ны тарифыг 50 хувь, wht (улаан буудай)-ны тарифыг 25 хувь тус тус бууруулав.

4. Шинжилгээний үр дүн

4.1. Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн (ДНБ)-д үзүүлэх нөлөө:

Симуляцын дүнгээр, импортын тарифыг хэсэгчлэн болон бүрэн тэглэх худалдааны түр хэлэлцээрийн хувилбарын аль ч тохиолдолд хэлэлцээрт оролцогч бүх бодит дотоодын нийт бүтээгдэхүүн (цаашид "ДНБ" гэх)-ий хэмжээ нэмэгдэхээр байна. Тухайлбал, импортын тарифыг хэсэгчлэн чөлөөлөх үед Монгол Улсын ДНБ-ны бодит өсөлт 0.0203 хувиар байгаа нь түр хэлэлцээрийн талуудын дунд хамгийн өндөр үзүүлэлттэй байна.

Хүснэгт 1. Худалдааны түр хэлэлцээрийн талуудын ДНБ-ний өөрчлөлт

	Бодит ДНБ, %
GTAP код	qgdp
Хувилбар	367fta
Монгол	**0.0203**
ОХУ	0.0001
Казахстан	0.0001
Киргиз	0.0001
Беларусь	0.0004
Армени	0.0001

Импортын татваргүй болсноор худалдааны түр хэлэлцээрийн талуудын гадаад худалдааны үнийн дүн болон тоо хэмжээ аль аль нь өссөн ба Монгол Улсын хувьд хамгийн өндөр хувьтай гарав. Тухайлбал Монгол Улсын импортын үнийн дүн 0.66 хувь, тоо хэмжээ 0.65 хувь тус тус суурь үеэс нэмэгдэнэ. Мөн экспортын үнийн дүн, тоо хэмжээ өсөх боловч импортын өсөлттэй харьцуулахад бага байна.

Эцсийн хэрэглээний хувьд импортын тарифын орлого буурах ч өрхийн хэрэглээ болон экспорт нэмэгдсэнээр эцсийн хэрэглээ нэмэгдэж ДНБ-ний бодит өсөлтөд эерэг нөлөө үзүүлэхээр байна.

Хөрөнгө оруулалтын өртөг хямдарч, хөрөнгө оруулалт нэмэгдэхтэй холбогдон бодит ДНБ суурь үеийнхээс өсөх төлөвтэй байна.

Хүснэгт 2. Худалдааны түр хэлэлцээрийн талуудын гадаад худалдааны өөрчлөлт

	Үнийн дүн, %		Тоо хэмжээ, %	
	Импорт	**Экспорт**	**Импорт**	**Экспорт**
GTAP код	vmwreg	vxwreg	qmwreg	qxwreg
Улс	367fta	367fta	367fta	367fta
Монгол	0.6567	**0.1713**	0.6553	**0.1895**
ОХУ	0.0199	0.0139	0.0199	0.0084

Казахстан	0.0049	0.0039	0.0026	0.0014
Киргиз	0.0030	-0.0032	0.0020	-0.0060
Беларусь	0.0028	0.0030	-0.0005	-0.0002
Армени	0.0004	0.0004	-0.0013	-0.0004

Хүснэгт 3. Худалдааны түр хэлэлцээрийн талуудын эцсийн хэрэглээний өөрчлөлт, сая ам.доллар

Хэлэлцээрийн талууд	ЗГ-ын хэрэглээ	Өрхийн хэрэглээ	Экспорт	Дүн
	1 e1_VGP	2 e1_VPP	3 EXP	Total
Монгол	-255.15	565.58	310.43	620.86
ОХУ	-41.24	755.83	714.59	1429.18
Казахстан	-3.28	2.38	-0.9	-1.80
Киргиз	3.96	26.18	30.14	60.28
Беларусь	0.54	13.88	14.42	28.84
Армени	-0.22	-3.66	-3.88	-7.76

4.2. Дотоодын үйлдвэрлэлийн өөрчлөлт:

Худалдааны түр хэлэлцээр байгуулах тохиолдолд бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн хэмжээ буурах салбарын тоо бага зэрэг нэмэгдэж болох үр дүн гарав. (Хүснэгт 4)

Өрсөлдөх чадвар бүхий бусад салбарын бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн биет хэмжээ өсөх хандлагатай байгаа бөгөөд үүнд савхин эдлэл, малын мах, дайвар бүтээгдэхүүн, үхэр, хонь, ямаа, элсэн чихэр, тослог ургамал, нэхмэл, бусад мах, махан бүтээгдэхүүн зэрэг 30 салбар багтаж байна. Тухайлбал, эцсийн хувилбараар түр хэлэлцээр байгуулах тохиолдолд малын мах, дайвар бүтээгдэхүүн 1.4 хувь, үхэр, хонь, ямаа 1.2 хувь, элсэн чихэр 0.9 хувь, тослог ургамал 0.8 хувь, бусад мах, махан бүтээгдэхүүн 0.6 хувь зэргээр өсөлт үзүүлэх төлөвтэй байна.

Хүснэгт 4. Монгол Улсын нийт үйлдвэрлэлийн өөрчлөлт

№	Салбар	GTAP код	Өөрчлөлт, хувь
			367fta
1	Цахилгаан тоног, төхөөрөмж	eeq	2.78
2	**Хувцас**	**wap**	**2.869**
3	Бусад машин тоног төхөөрөмж	ome	2.085
4	**Савхин эдлэл**	**lea**	**3.935**
5	**Малын мах, дайвар бүтээгдэхүүн**	**cmt**	**1.557**
6	Үхэр, хонь, ямаа	ctl	1.336
7	Агаарын тээвэр	atp	1.145
8	Авто тээврийн хэрэгсэл, сэлбэг	mvh	1.001
9	Элсэн чихэр	sgr	2.884
10	Тослог ургамал	osd	1.011
11	Барилга	cns	0.794
12	**Нэхмэл**	**tex**	**0.83**

13	**Бусад мах, махан бүтээгдэхүүн**	**omt**	**1.022**
14	Компьютер, электрон, оптик бараа	ele	0.657
15	Бусад тээврийн хэрэгсэл	otn	0.532
16	**Төмөр эдлэл**	**fmp**	**0.424**
17	Тээвэр, бусад	otp	0.326
18	Агуулах, бусад холбогдох үйлчилгээ	whs	0.302
19	Зочид буудал, хоолны хүнсний үйлчилгээ	afs	0.948
20	Ургамлын гаралтай мяндас	pfb	0.128
21	Загас агнуур	fsh	0.3
22	Чихрийн нишингэ, чихрийн манжин	c_b	0.064
23	Бусад газар тариалан	ocr	0.184
24	Худалдаа	trd	0.156
25	**Бусад уул уурхай, олборлолт**	**oxt**	**0.147**
26	Холбоо	cmn	0.115
27	**Хүнсний ногоо, жимс, самар**	**v_f**	**0.244**
28	**Бусад боловсруулах үйлдвэрлэл**	**omf**	**0.078**
29	Далайн тээвэр	wtp	0.013
30	Нефть олборлолт	oil	0.008
31	Үл хөдлөх хөрөнгийн зуучлал	rsa	0.003
32	Санхүүгийн үйлчилгээ, бусад	ofi	-0.024
33	Хүний эрүүл мэнд, нийгмийн үйл ажиллагаа	hht	-0.115
34	Бизнесийн үйлчилгээ, бусад	obs	-0.041
35	Амралт, зугаалга бусад үйлчилгээ	ros	-0.09
36	Орон байр	dwe	-0.092
37	Ойн аж ахуй	frs	-0.091
38	Цэвэрлээгүй будаа	pdr	0.013
39	Боловсрол	edu	-0.222
40	Хий үйлдвэрлэлт, түгээлт	gdt	-0.228
41	Ус	wtr	-0.261
42	Гурил, боловсруулсан будаа	pcr	2.657
43	Төрийн удирдлага, батлан хамгаалах	osg	-0.34
44	Цахилгаан үйлдвэрлэлт	ely	-0.29
45	Даатгал	ins	-0.297
46	Хий олборлолт	gas	-0.41
47	**Хаймар, хуванцар бүтээгдэхүүн**	**rpp**	**-0.579**
48	**Ундаа, тамхи**	**b_t**	**-3.325**
49	**Цаасан бүтээгдэхүүн, хэвлэл**	**ppp**	**-0.945**
50	Түүхий сүү	rmk	-1.387
51	**Модон эдлэл**	**lum**	**-1.289**
52	Бусад эрдэс бүтээгдэхүүн	nmm	-1.464
53	**Бусад төмөрлөг**	**nfm**	**-1.298**

54	**Ноос, хүр хорхойн утас**	**wol**	**-1.35**
55	**Бусад хүнсний бүтээгдэхүүн**	**ofd**	**-1.413**
56	Улаан буудай	wht	-4.327
57	Хар төмөрлөг	i_s	-2.046
58	**Мал аж ахуйн бусад бүтээгдэхүүн**	**oap**	**-3.72**
59	Эм, эмийн үндсэн бүтээгдэхүүн	bph	-2.29
60	**Сүү цагаан идээ**	**mil**	**-5.259**
61	**Бусад үр тариа**	**gro**	**-2.641**
62	**Химийн бүтээгдэхүүн**	**chm**	**-3.376**
63	Нефть, нүүрсэн бүтээгдэхүүн	p_c	-6.259
64	**Ургамлын тос, өөх**	**vol**	**-6.935**

Гадаад худалдаа:

Монгол Улсаас ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнууд руу гаргах гол нэрийн барааны экспортын хэмжээ бусад орнуудтай харьцуулахад өндөр өсөлт үзүүлэхээр байна. Тухайлбал, ОХУ-д экспортлох бусад мах, махан бүтээгдэхүүний хэмжээ 140 хувийн өсөлт үзүүлэхээр байгаа нь хамгийн өндөр өсөлттэй салбар байна. Мөн ОХУ, Казахстанд экспортлох малын мах, дайвар бүтээгдэхүүний хэмжээ тус тус 125.0 хувь, 113.0 хувь, нэхмэл эдлэл тус тус 55.4 хувь, 27.0 хувь, савхин эдлэл тус тус 45.7 хувь, 152.0 хувиар өсөх дүн гарав.

Хүснэгт 5. Монгол Улсаас ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнууд руу гаргах экспортын өөрчлөлт, хувь

№	Салбар	qxs	Импортлогч талууд				
			ОХУ	Армен	Беларусь	Казакстан	Киргиз
1	Бусад мах, махан бүтээгдэхүүн	omt	140.00	-3.59	-3.57	-3.56	-3.55
2	Малын мах, дайвар бүтээгдэхүүн	cmt	125.00	-4.48	-4.50	113.00	-4.45
3	Хувцас	wap	84.30	-0.09	62.10	134.00	-0.09
4	Бусад төмөрлөг	nfm	73.80	-1.39	-1.36	-1.38	-1.40
5	Бусад боловсруулах үйлдвэрлэл	omf	69.90	2.78	2.80	2.79	2.78
6	Ноос, хүр хорхойн утас	wol	63.80	-1.89	-1.89	-1.87	-1.87
7	Модон эдлэл	lum	62.10	0.88	0.89	0.90	0.90
8	Нэхмэл	tex	55.40	-0.18	-0.17	27.00	32.60
9	Төмөр эдлэл	fmp	52.60	2.14	2.17	2.15	2.15
10	Хаймар, хуванцар бүтээгдэхүүн	rpp	51.80	0.51	0.53	0.52	0.51
11	Бусад хүнсний бүтээгдэхүүн	ofd	51.20	1.36	1.37	44.80	1.37
12	Савхин эдлэл	lea	45.70	2.79	2.82	152.00	2.79
13	Химийн бүтээгдэхүүн	chm	41.90	3.37	3.38	3.38	3.37
14	Цаасан бүтээгдэхүүн, хэвлэл	ppp	36.00	0.69	0.71	33.70	0.70
15	Хүнсний ногоо, жимс, самар	v_f	33.70	0.18	0.17	0.18	0.18
16	Хий олборлолт	gas	29.30	29.30	29.30	29.30	29.30
17	Бусад газар тариалан	ocr	28.00	0.77	0.77	0.80	0.77
18	Бусад уул уурхай, олборлолт	oxt	17.00	-0.05	18.70	-0.05	6.46
19	Ундаа, тамхи	b_t	16.50	0.72	0.72	0.73	0.73
20	Далайн тээвэр	wtp	7.35	7.34	7.35	7.35	7.34
21	Цахилгаан тоног, төхөөрөмж	eeq	6.52	6.97	7.00	6.98	6.97
22	Элсэн чихэр	sgr	4.05	4.03	4.05	4.06	4.06
23	Бусад машин тоног төхөөрөмж	ome	4.01	4.11	4.14	4.12	4.11

24	Гурил, боловсруулсан будаа	pcr	3.98	3.97	3.99	4.00	3.99
25	Тээвэр, бусад	otp	3.26	3.25	3.25	3.26	3.26
26	Компьютер, электрон, оптик бараа	ele	3.18	3.24	3.26	3.24	3.24
27	Бусад тээврийн хэрэгсэл	otn	2.76	2.75	2.75	2.77	2.73
28	Хар төмөрлөг	i_s	1.93	1.92	1.93	1.92	1.92
29	Бусад эрдэс бүтээгдэхүүн	nmm	1.79	1.95	1.96	1.96	1.96
30	Нефть, нүүрсэн бүтээгдэхүүн	p_c	1.74	1.74	1.74	1.74	1.75
31	Агаарын тээвэр	atp	1.64	1.64	1.65	1.64	1.64
32	Авто тээврийн хэрэгсэл, сэлбэг	mvh	1.33	1.33	1.34	1.33	1.33
33	Тослог ургамал	osd	0.97	0.96	0.95	0.94	0.95
34	Барилга	cns	0.84	0.83	0.84	0.83	0.83
35	Чихрийн нишингэ, чихрийн манжин	c_b	0.73	0.72	0.71	0.73	0.72
36	Ургамлын гаралтай мяндас	pfb	0.63	0.61	0.62	0.62	0.63
37	**Ургамлын тос, өөх**	**vol**	**0.60**	**0.59**	**0.59**	**0.61**	**0.60**
38	Эм, эмийн үндсэн бүтээгдэхүүн	bph	0.34	0.33	0.33	0.34	0.34
39	Зочид буудал, хоолны хүнсний үйлчилгээ	afs	0.30	0.30	0.30	0.31	0.31
40	**Бусад үр тариа**	**gro**	**0.28**	**0.29**	**0.27**	**0.29**	**0.28**
41	Цахилгаан үйлдвэрлэлт	ely	0.13	0.10	0.12	0.13	0.11
42	Нефть олборлолт	oil	0.02	0.00	0.01	0.01	0.01
43	Ойн аж ахуй	frs	-0.14	-0.15	-0.14	-0.13	-0.14
44	Хүний эрүүл мэнд, нийгмийн үйл ажиллагаа	hht	-0.14	-0.16	-0.15	-0.15	-0.15
45	**Мал аж ахуйн бусад бүтээгдэхүүн**	**oap**	**-0.14**	**-0.15**	**-0.15**	**-0.14**	**-0.14**
46	Агуулах, бусад холбогдох үйлчилгээ	whs	-0.16	-0.17	-0.16	-0.16	-0.16
47	Холбоо	cmn	-0.17	-0.19	-0.18	-0.18	-0.18
48	Улаан буудай	wht	-0.21	-0.22	-0.25	-0.20	-0.22
49	Бизнесийн үйлчилгээ, бусад	obs	-0.24	-0.25	-0.24	-0.24	-0.24
50	Ус	wtr	-0.39	-0.40	-0.39	-0.39	-0.39
51	Боловсрол	edu	-0.58	-0.60	-0.59	-0.59	-0.59
52	Амралт, зугаалга бусад үйлчилгээ	ros	-0.64	-0.65	-0.65	-0.64	-0.65
53	Орон байр	dwe	-0.65	-0.69	-0.68	-0.67	-0.67
54	Худалдаа	trd	-0.72	-0.73	-0.73	-0.73	-0.72
55	Төрийн удирдлага, батлан хамгаалах	osg	-0.83	-0.85	-0.84	-0.84	-0.84
56	Хий үйлдвэрлэлт, түгээлт	gdt	-0.88	-0.90	-0.91	-0.89	-0.89
57	Үл хөдлөх хөрөнгийн зуучлал	rsa	-1.06	-1.07	-1.06	-1.07	-1.06
58	Даатгал	ins	-1.20	-1.21	-1.20	-1.21	-1.20
59	Санхүүгийн үйлчилгээ, бусад	ofi	-1.31	-1.32	-1.31	-1.32	-1.32
60	Загас агнуур	fsh	-1.86	-1.87	-1.87	-1.87	-1.88
61	**Сүү цагаан идээ**	**mil**	**-1.90**	**-1.94**	**-1.90**	**-1.91**	**-1.92**
62	Түүхий сүү	rmk	-2.45	-2.47	-2.47	-2.44	-2.45
63	Үхэр, хонь, ямаа	ctl	-2.83	-2.83	-2.96	-2.84	-2.83
64	Цэвэрлээгүй будаа	pdr	-5.79	-5.81	-5.85	-5.75	-5.79

ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудын экспорт буюу Монгол Улсын импортын барааны өөрчлөлтийн хувь бага байна. (Хүснэгт 6) Тухайлбал Монгол Улсын модон эдлэлийн импорт 3.6%, шил керамик гипс 2.8%, гахай тахианы мах 2.1%, судаг өвсний үр 2.0%, жимс жимсгэнэ, шүүс, сахар, шоколад зэрэг хүнсний бүтээгдэхүүн 1.5%, хар төмөрлөг 1.5% тус тус өсөхөөр байна. Харин өндөг 4.3%, улаанбуудай 2.6%, сүү цагаан идээ 1.4%, элсэн чихэр 0.1% тус тус буурахаар байна.

Хүснэгт 6. Импортын өөрчлөлт, хувь

№	Салбар	qms	Монгол	ОХУ	Армен	Беларусь	Казакстан	Киргиз

1	**Модон эдлэл**	lum	3.61	0.02	0.00	0.00	0.00	0.00
2	**Бусад эрдэс бүтээгдэхүүн**	nmm	2.77	0.03	0.00	0.00	0.00	0.00
3	Үхэр, хонь, ямаа	ctl	2.66	0.01	0.00	-0.12	-0.01	0.01
4	Малын мах, дайвар бүтээгдэхүүн	cmt	2.25	0.26	0.00	-0.03	0.24	0.00
5	**Бусад мах, махан бүтээгдэхүүн**	omt	2.12	0.07	0.00	-0.01	0.00	-0.01
6	**Бусад газар тариалан**	ocr	1.99	0.00	0.00	0.01	0.02	0.00
7	**Бусад хүнсний бүтээгдэхүүн**	ofd	1.52	0.02	0.00	0.00	0.01	0.00
8	**Хар төмөрлөг**	i_s	1.49	0.02	0.00	0.00	0.00	0.00
9	**Химийн бүтээгдэхүүн**	chm	1.47	0.02	0.00	-0.01	0.00	0.00
10	**Нэхмэл**	tex	1.45	0.02	-0.01	0.00	0.00	0.00
11	Загас агнуур	fsh	1.32	0.03	0.00	0.02	0.00	0.00
12	**Бусад төмөрлөг**	nfm	1.06	0.02	0.00	0.00	0.00	-0.01
13	**Савхин эдлэл**	lea	1.00	0.01	0.00	0.00	0.00	0.00
14	Цэвэрлээгүй будаа	pdr	0.98	0.08	-0.03	0.00	0.02	-0.01
15	**Ургамлын тос, өөх**	vol	0.80	0.03	0.00	0.00	0.00	0.00
16	**Бусад боловсруулах үйлдвэрлэл**	omf	0.74	0.02	0.00	0.01	0.00	0.00
17	**Бусад тээврийн хэрэгсэл**	otn	0.68	0.04	0.00	0.01	0.00	0.01
18	**Компьютер, электрон, оптик бараа**	ele	0.65	0.02	0.00	0.00	0.00	0.00
19	Санхүүгийн үйлчилгээ, бусад	ofi	0.65	0.02	0.00	0.00	0.01	0.00
20	Үл хөдлөх хөрөнгийн зуучлал	rsa	0.64	0.02	0.00	0.00	0.00	0.00
21	**Нефть, нүүрсэн бүтээгдэхүүн**	p_c	0.47	0.00	0.00	-0.01	0.00	0.00
22	**Хувцас**	wap	0.45	0.01	0.00	0.00	0.00	0.00
23	**Эм, эмийн үндсэн бүтээгдэхүүн**	bph	0.44	0.02	0.00	0.00	0.01	0.00
24	Даатгал	ins	0.42	0.01	0.00	0.00	0.01	0.00
25	Худалдаа	trd	0.42	0.02	-0.01	0.00	0.01	0.00
26	Агуулах, бусад холбогдох үйлчилгээ	whs	0.40	0.02	0.00	0.00	0.00	0.00
27	**Гурил, боловсруулсан будаа**	pcr	0.39	0.02	0.00	0.00	0.00	0.00
28	Барилга	cns	0.36	0.02	-0.01	0.00	0.01	0.00
29	**Цахилгаан тоног, төхөөрөмж**	eeq	0.36	0.03	0.00	0.00	0.00	0.00
30	**Бусад машин тоног төхөөрөмж**	ome	0.36	0.02	0.00	0.01	0.00	0.00
31	**Хүнсний ногоо, жимс, самар**	v_f	0.36	0.02	0.00	0.01	0.01	0.01
32	Амралт, зугаалга бусад үйлчилгээ	ros	0.35	0.02	0.00	0.00	0.00	0.00
33	**Цаасан бүтээгдэхүүн, хэвлэл**	ppp	0.35	0.02	0.00	0.00	0.00	0.00
34	Төрийн удирдлага, батлан хамгаалах	osg	0.28	0.02	0.00	0.01	0.01	0.01
35	**Авто тээврийн хэрэгсэл, сэлбэг**	mvh	0.24	0.01	0.00	0.00	0.00	0.00
36	**Төмөр эдлэл**	fmp	0.23	0.03	0.00	0.00	0.00	0.00
37	Хий үйлдвэрлэлт, түгээлт	gdt	0.23	0.03	0.00	0.00	0.01	0.00
38	Холбоо	cmn	0.21	0.02	0.00	0.00	0.00	0.00
39	**Хаймар, хуванцар бүтээгдэхүүн**	rpp	0.18	0.01	0.00	0.00	0.00	0.00
40	Бизнесийн үйлчилгээ, бусад	obs	0.12	0.02	0.00	0.00	0.01	0.00
41	Боловсрол	edu	0.12	0.02	0.00	0.01	0.00	0.01
42	**Бусад үр тариа**	gro	0.08	0.01	0.00	0.01	0.00	0.01
43	Түүхий сүү	rmk	0.08	0.04	-0.01	0.01	0.00	0.01
44	Хүний эрүүл мэнд, нийгмийн үйл ажиллагаа	hht	0.03	0.02	0.00	0.00	0.00	0.00
45	Зочид буудал, хоолны хүнсний үйлчилгээ	afs	0.02	0.01	0.00	0.00	0.00	0.01

46	Ус	wtr	-0.01	0.03	-0.01	0.01	-0.01	0.00
47	Ургамлын гаралтай мяндас	pfb	-0.01	0.01	0.00	-0.01	0.01	0.01
48	Орон байр	dwe	-0.11	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
49	**Элсэн чихэр**	**sgr**	**-0.12**	**0.03**	**0.00**	**0.00**	**0.02**	**0.00**
50	Ноос, хүр хорхойн утас	wol	-0.23	0.55	0.00	-0.04	0.01	0.02
51	Тослог ургамал	osd	-0.23	0.04	0.00	0.01	0.00	0.01
52	Бусад уул уурхай, олборлолт	oxt	-0.24	0.11	0.00	-0.01	-0.01	0.03
53	Ойн аж ахуй	frs	-0.27	0.01	0.00	-0.01	0.00	0.01
54	Чихрийн нишингэ, чихрийн манжин	c_b	-0.34	0.03	-0.01	0.01	0.01	0.02
55	Агаарын тээвэр	atp	-0.38	0.01	0.00	0.00	0.00	0.00
56	Цахилгаан үйлдвэрлэлт	ely	-0.41	0.02	0.00	-0.02	-0.02	0.01
57	**Ундаа, тамхи**	**b_t**	**-1.08**	**0.01**	**0.00**	**0.00**	**0.00**	**0.00**
58	**Сүү цагаан идээ**	**mil**	**-1.37**	**0.02**	**0.00**	**0.02**	**0.00**	**0.00**
59	Тээвэр, бусад	otp	-1.41	0.02	0.00	0.00	0.00	0.00
60	Нефть олборлолт	oil	-2.27	0.01	0.00	0.00	-0.01	0.00
61	**Улаан буудай**	**wht**	**-2.64**	**0.03**	**-0.01**	**-0.02**	**0.01**	**0.01**
62	Далайн тээвэр	wtp	-3.38	0.01	0.00	0.00	0.01	0.00
63	**Мал аж ахуйн бусад бүтээгдэхүүн**	**oap**	**-4.30**	**0.01**	**0.00**	**0.00**	**0.00**	**0.01**
64	Хий олборлолт	gas	-10.01	0.01	0.00	0.00	0.00	0.00
65	Нүүрс олборлолт	coa	-	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Хавсралтууд

Хавсралт 1. ЕАЭЗХ-оос гаралтай бараа бүтээгдэхүүний жагсаалт (GTAP мэдээллийн сангийн 11С хувилбарын ангиллаар)

№	GTAP код	Sector description	Салбарын тодорхойлолт
1	**B_T**	**Beverages and tobacco products**	**Ундаа, тамхи**
2	BPH	Basic pharmaceutical products	Эм, эмийн үндсэн бүтээгдэхүүн
3	**CHM**	**Chemical products**	**Химийн бүтээгдэхүүн**
4	EEQ	Electrical equipment	Цахилгаан тоног, төхөөрөмж
5	ELE	Computer, electronic and optic	Компьютер, электрон, оптик бараа
6	**FMP**	**Metal products**	**Төмөр эдлэл**
7	**GRO**	**Cereal grains nec**	**Бусад үр тариа**
8	I_S	Ferrous metals	Хар төмөрлөг
9	**LEA**	**Leather products**	**Савхин эдлэл**
10	**LUM**	**Wood products**	**Модон эдлэл**
11	**MIL**	**Dairy products**	**Сүү цагаан идээ**
12	MVH	Motor vehicles and parts	Авто тээврийн хэрэгсэл, сэлбэг
13	**NFM**	**Metals nec**	**Бусад төмөрлөг**
14	NMM	Mineral products nec	Бусад эрдэс бүтээгдэхүүн
15	**OAP**	**Animal products nec**	**Мал аж ахуйн бусад бүтээгдэхүүн**
16	OCR	Crops nec	Бусад газар тариалан
17	**OFD**	**Food products nec**	**Бусад хүнсний бүтээгдэхүүн**
18	OME	Machinery and equipment nec	Бусад машин тоног төхөөрөмж
19	**OMF**	**Manufactures nec**	**Бусад боловсруулах үйлдвэрлэл**
20	**OMT**	**Meat products nec**	**Бусад мах, махан бүтээгдэхүүн**
21	OTN	Transport equipment nec	Бусад тээврийн хэрэгсэл
22	P_C	Petroleum, coal products	Нефть, нүүрсэн бүтээгдэхүүн
23	PCR	Processed rice	Гурил, боловсруулсан будаа
24	**PPP**	**Paper products, publishing**	**Цаасан бүтээгдэхүүн, хэвлэл**
25	**RPP**	**Rubber and plastic products**	**Хаймар, хуванцар бүтээгдэхүүн**
26	SGR	Sugar	Элсэн чихэр
27	**TEX**	**Textiles**	**Нэхмэл**
28	**V_F**	**Vegetables, fruit, nuts**	**Хүнсний ногоо, жимс, самар**
29	**VOL**	**Vegetable oils and fats**	**Ургамлын тос, өөх**
30	**WAP**	**Wearing apparel**	**Хувцас**
31	WHT	Wheat	Улаан буудай

Хавсралт 2. Монгол Улсаас гаралтай бараа бүтээгдэхүүний жагсаалт (GTAP мэдээллийн сангийн 11C хувилбарын ангиллаар)

№	GTAP код	Sector description	Салбарын тодорхойлолт
1	B_T	Beverages and tobacco products	Ундаа, тамхи
2	CHM	Chemical products	Химийн бүтээгдэхүүн
3	CMT	Bovine meat products	Малын мах, дайвар бүтээгдэхүүн
4	FMP	Metal products	Төмөр эдлэл
5	GRO	Cereal grains nec	Бусад үр тариа
6	LEA	Leather products	Савхин эдлэл
7	LUM	Wood products	Модон эдлэл
8	MIL	Dairy products	Сүү цагаан идээ
9	NFM	Metals nec	Бусад төмөрлөг
10	OAP	Animal products nec	Мал аж ахуйн бусад бүтээгдэхүүн
11	OFD	Food products nec	Бусад хүнсний бүтээгдэхүүн
12	OMF	Manufactures nec	Бусад боловсруулах үйлдвэрлэл
13	OMT	Meat products nec	Бусад мах, махан бүтээгдэхүүн
14	oxt	Minerals nec	Бусад уул уурхай, олборлолт
15	PPP	Paper products, publishing	Цаасан бүтээгдэхүүн, хэвлэл
16	RPP	Rubber and plastic products	Хаймар, хуванцар бүтээгдэхүүн
17	TEX	Textiles	Нэхмэл
18	V_F	Vegetables, fruit, nuts	Хүнсний ногоо, жимс, самар
19	VOL	Vegetable oils and fats	Ургамлын тос, өөх
20	WAP	Wearing apparel	Хувцас
21	WOL	Wool, silk-worm cocoons	Ноос, хүр хорхойн утас

Хавсралт 3. Улс, бүсийн нэгтгэл

No.	Бүс нутаг	Улс орны товч нэр
1	Монгол	Монгол
2	Орос	Орос
3	Казахстан	Казахстан
4	Киргиз	Киргиз
5	Беларусь	Беларусь
6	Армени	Армени
7	ЗХУ (хуучнаар)-ын бусад улс	Украин; Тажикистан; Узбекистан; Хуучин ЗХУ-ын үлдсэн хэсэг; Азербайжан; Гүрж
8	Хятад	Хятад
9	Өмнөд Солонгос	Өмнөд Солонгос
10	Япон	Япон
11	Зүүн Азийн үлдсэн хэсэг	Хонконг; Тайвань; Бруней; Камбож; Индонез; Лаос
12	Зүүн өмнөд Ази	Малайз; Филиппин; Сингапур; Тайланд; Вьетнам; Зүүн өмнөд Азийн бусад
13	Өмнөд Ази	Афганистан; Бангладеш; Энэтхэг; Балба; Пакистан; Шри Ланка; Өмнөд Азийн бусад
14	Хойд Америк	Канад; Америк; Мексик; Хойд Америкийн үлдсэн хэсэг
15	Латин Америк	Аргентин; Боливи; Бразил; Чили; Колумби; Эквадор; Парагвай; Перу; Уругвай; Венесуэл; Төв Америк; Карибын тэнгис
16	ЕХ-ны 27 гишүүн	Австри; Бельги; Болгар; Хорват; Кипр; Чех; Дани; Эстони; Финланд; Франц; Герман; Грек; Унгар; Ирланд; Итали; Латви; Литва; Люксембург; Мальта; Нидерланд; Польш; Португал; Румын; Словак; Словени; Испани; Швед
17	Их Британи	Их Британи
18	Баруун Европын бусад хэсэг	Швейцар, Норвеги, Исланд, Лихтенштайн,
19	Ойрхи Дорнод ба Хойд Африк	Бахрейн; Иран; Ирак; Израил; Жордан; Кувейт; Ливан; Оман; Палестин; Катар; Саудын Араб; Сири; Турк; Эмират; Алжир; Египет; Марокко; Тунис; Хойд Африкийн үлдсэн хэсэг
20	Бүсэд ороогүй дэлхийн бусад улс	Австрали; Шинэ Зеланд; Далайн бусад хэсэг; Албани; Серби; Зүүн Европын бусад хэсэг; Африкийн үлдсэн хэсэг; Бусад улс орнууд

Хавсралт 4. Шинжилгээнд ашигласан салбарын ангиллын жагсаалт (GTAP-ын 65 салбар)

№	GTAP код	Англи тайлбар	Монгол тайлбар
1	pdr	Paddy rice	Цэвэрлээгүй будаа
2	wht	Wheat	Улаан буудай
3	**gro**	**Cereal grains nec**	**Бусад үр тариа**
4	**v_f**	**Vegetables, fruit, nuts**	**Хүнсний ногоо, жимс, самар**
5	osd	Oil seeds	Тослог ургамал
6	c_b	Sugar cane, sugar beet	Чихрийн нишингэ, чихрийн манжин
7	pfb	Plant-based fibers	Ургамлын гаралтай мяндас
8	ocr	Crops nec	Бусад газар тариалан
9	ctl	Bovine cattle, sheep and goats	Үхэр, хонь, ямаа
10	**oap**	**Animal products nec**	**Мал аж ахуйн бусад бүтээгдэхүүн**
11	rmk	Raw milk	Түүхий сүү
12	**wol**	**Wool, silk-worm cocoons**	**Ноос, хүр хорхойн утас**
13	frs	Forestry	Ойн аж ахуй
14	fsh	Fishing	Загас агнуур
15	coa	Coal	Нүүрс олборлолт
16	oil	Oil	Нефть олборлолт
17	gas	Gas	Хий олборлолт
18	**oxt**	**Minerals nec**	**Бусад уул уурхай, олборлолт**
19	**cmt**	**Bovine meat products**	**Малын мах, дайвар бүтээгдэхүүн**
20	**omt**	**Meat products nec**	**Бусад мах, махан бүтээгдэхүүн**
21	**vol**	**Vegetable oils and fats**	**Ургамлын тос, өөх**
22	**mil**	**Dairy products**	**Сүү цагаан идээ**
23	pcr	Processed rice	Гурил, боловсруулсан будаа
24	sgr	Sugar	Элсэн чихэр
25	**ofd**	**Food products nec**	**Бусад хүнсний бүтээгдэхүүн**
26	**b_t**	**Beverages and tobacco products**	**Ундаа, тамхи**
27	**tex**	**Textiles**	**Нэхмэл**
28	**wap**	**Wearing apparel**	**Хувцас**
29	**lea**	**Leather products**	**Савхин эдлэл**
30	**lum**	**Wood products**	**Модон эдлэл**
31	**ppp**	**Paper products, publishing**	**Цаасан бүтээгдэхүүн, хэвлэл**
32	p_c	Petroleum, coal products	Нефть, нүүрсэн бүтээгдэхүүн
33	**chm**	**Chemical products**	**Химийн бүтээгдэхүүн**
34	bph	Basic pharmaceutical products	Эм, эмийн үндсэн бүтээгдэхүүн
35	**rpp**	**Rubber and plastic products**	**Хаймар, хуванцар бүтээгдэхүүн**
36	nmm	Mineral products nec	Бусад эрдэс бүтээгдэхүүн
37	i_s	Ferrous metals	Хар төмөрлөг
38	**nfm**	**Metals nec**	**Бусад төмөрлөг**
39	**fmp**	**Metal products**	**Төмөр эдлэл**
40	ele	Computer, electronic and optic	Компьютер, электрон, оптик бараа
41	eeq	Electrical equipment	Цахилгаан тоног, төхөөрөмж
42	ome	Machinery and equipment nec	Бусад машин тоног төхөөрөмж
43	mvh	Motor vehicles and parts	Авто тээврийн хэрэгсэл, сэлбэг
44	otn	Transport equipment nec	Бусад тээврийн хэрэгсэл
45	**omf**	**Manufactures nec**	**Бусад боловсруулах үйлдвэрлэл**
46	ely	Electricity	Цахилгаан үйлдвэрлэлт
47	gdt	Gas manufacture, distribution	Хий үйлдвэрлэлт, түгээлт
48	wtr	Water	Ус
49	cns	Construction	Барилга
50	trd	Trade	Худалдаа
51	afs	Accommodation, Food and servic	Зочид буудал, хоолны хүнсний үйлчилгээ
52	otp	Transport nec	Тээвэр, бусад
53	wtp	Water transport	Далайн тээвэр
54	atp	Air transport	Агаарын тээвэр
55	whs	Warehousing and support activi	Агуулах, бусад холбогдох үйлчилгээ
56	cmn	Communication	Холбоо
57	ofi	Financial services nec	Санхүүгийн үйлчилгээ, бусад
58	ins	Insurance	Даатгал
59	rsa	Real estate activities	Үл хөдлөх хөрөнгийн зуучлал
60	obs	Business services nec	Бизнесийн үйлчилгээ, бусад
61	ros	Recreational and other service	Амралт, зугаалга бусад үйлчилгээ

62	osg	Public Administration and defe	Төрийн удирдлага, батлан хамгаалах
63	edu	Education	Боловсрол
64	hht	Human health and social work a	Хүний эрүүл мэнд, нийгмийн үйл ажиллагаа
65	dwe	Dwellings	Орон байр